# Buzgalin A.V.

# Zánik neoliberální globalizace:

# Alternativy slepých uliček protoimpéria

Ještě před několika desetiletími se zdálo, že vývojová tendence globalizace je univerzální. Po střetu se světovými krizemi, které měly svůj počátek v letech 2000–2008, odhalila nejenom vlastní hluboké rozpory, ale rovněž meze. Proč? Jaký je obsah (a tudíž i rozpory) tohoto procesu.

## 1. Od neoliberální globalizace k novému impériu

Při vší rozmanitosti definic globalizace je tato stále častěji charakterizována jako (1) neliniový, nerovnoměrný a rozporuplný proces, jemuž se staví na odpor lokalizace. Globalizace se rozvíjí do té míry, do jaké se (2) proměňuje svět ze souhrnu národních států na zápas globálních hráčů, kteří souběžně působí na poli národních států (navíc, v každém městě i vesnici; dokonce ve studentské menze se setkáváte se soupeřením *Coca-coly* s *Pepsi-colou* …) a světové ekonomické, politické a sociokulturní zákony nabývají (3) stále větší význam než národní.

Přičemž ještě nedávno převládalo ve vědeckém společenství jednoznačné hodnocení globalizace jako objektivního a progresivního procesu. Během posledních let však získává vliv konzervativní směr, který vnímá regionalizaci a protekcionalismus jako antitezi globalizmu a formuluje antiglobalizační program pro naše dny.

Existuje však i jiný pohled na problémy – jde o hledání cesty, která nespočívá v návratu do světa, jenž předcházel tomu globálnímu a byl by vybudován na principu konzervativní, regresivní obnovy soběstačnosti, ale vedoucí k novému modelu rovnoprávné kooperace a integrace ekonomik a národů, dialogu kultur, t. j. k odstranění rozporů neoliberální globalizace a formování eko-socio-kulturních priorit vývoje a ne pouze totálního trhu, který je doplňován geopoliticko-ekonomickou hegemonií vznikajících protoimpérií. Tato cesta, která vede kupředu a ne zpět, pokud ji srovnáváme s nedávno převládajícím globalismem, byla na počátku tohoto století označena za **alterglobalismus**. Jedná se o pozitivní alternativu nejenom ve vztahu k ideologii globalismu, ale i ve vztahu k praxi neoliberální globalizace

Zdůrazňujeme: alterglobalisté (navzdory široce rozšířeným mýtům) souhlasí s tím, že na přelomu století se svět vyvíjí v podmínkách rostoucí integrace technologií, ekonomik a kultur; tento proces je opravdu objektivní. Ovšem proces integrace technologií, ekonomik a kultur může probíhat v nejrůznějších formách, stavět před sebou nejrůznější cíle a používat nejrůznější prostředky, obdobně jako se ubíral rozličnými cestami v polovině XX. století – století nadšenců, kteří budovali „modrá města“ i „stalinštiny“; koloniálního otroctví a „švédského socialismu“ – technický pokrok. Právě proto můžeme tvrdit: poslední desetiletí minulého století nebylo pouze dobou globalizace ekonomického a společenského života,

která ohrožovala suverenitu národů, států, ale zvláštním, typickým pro „pozdní“ kapitalismus[1] sociální formou tohoto procesu.

Za zdáním renesance trhu se koncem XX. století ukryl a skrývá se do dneška systém vztahů, který stejně jako A. Gramschi a další marxisté minulého století můžeme nazvat *totální hegemonií kapitálu*.[2] Paradox spočívá v tom, že zdánlivou orientací na atomizaci výrobců a absolutní individualizaci lidského chování, *je trh XXI století ve své podstatě mohutným totalitárním systémem, který si všestranně podřizuje člověka*; nepodřizuje si jej však jako nějaký byrokratický systém, ale jako téměř neznatelné pole, které na nás působí ve všech oblastech, jejichž prostřednictvím je člověk zapojen do společenského života.

Zmíněná globální moc kapitálu předpokládá, za prvé, totální trh, který proniká do všech pórů lidského života. Přičemž to není trh svobodně konkurujících atomizovaných podniků, ale *totální trh, který je prostorem boje gigantických sítí* s nadnárodními společnostmi jako jejich centry. My všichni – pracovníci, spotřebitelé, obyvatelé se ocitáme v síti nejrůznějších závislostí na těchto mezi sebou bojujících korporativně-síťových struktur.

Za druhé, hegemonie kapitálu se nyní projevuje především jako moc *virtuálního fiktivního finančního kapitálu*, který „žije“ v informačním prostoru a vyvolává financializaci nejenom ekonomiky, ale i společnosti.[3]

Za třetí, globální hegemonie kapitálu nyní předpokládá nejenom vykořisťování námezdních pracovníků prostřednictvím koupě – prodeje pracovní síly, ale i *celkovou podřízenost osobnosti pracovníka*. Tvůrčí potenciál, talent, vzdělání, – veškerý život člověka-profesionála si přivlastňuje moderní korporace v zemích „jádra“; napůl nevolnické metody vykořisťování, které uzavírají pracovníky v ghettu zaostalosti, se čím dále tím více rozšiřují nejenom v zemích „jádra“, ale rovněž semiperiferie, kam se řadí mezi jinými i Rusko (v tomto případě jsem využil kategoriální aparát světosystémového přístupu).[4]

Za-čtvrté, obecně známá metoda *kapitálu centra v podobě monopolizace klíčových zdrojů rozvoje* – know-how, vysoce kvalitní pracovní síly atd., pohlcení převážné části přírodních zásob a exportu špinavých technologií, sociální „špíny“ v zemích periferie a semiperiferie.

Za-páté, *globální politická a ideologická manipulace, informační a kulturní nátlak.*

Uvedenému systému odpovídá forma, ale vlastně jenom forma, přičemž forma změněná do podoby renesance tržních vztahů. Neboť pouze v prostředí, které zvenčí vypadá jako atomizovaná struktura se svobodnou konkurencí mezi prvky, jež jsou jejími složkami, mohou

---

[1] Mandel E. (1987). Late Capitalism. London – New York: Verso
Jameson F. Postmodernism, or The Cultural Logic of Late Capitalism (1984). //Postmodernism, or, The Cultural Logic of Late Capitalism. Durham: Duke UP. – 1991. – S.1–54.

[2] Autorské pojetí současného sociálního systému je vysvětleno v knize: Buzgalin A.V., Kolganov A.I. „Globalnyj kapital“ (M.: URSS, 2018).

[3] Chun Č., Bo C. Trudnosti ekonomičeskogo razvitija kapitalističeskoj ekonomiky s momenta mirovogo finasovogo krizisa 2008 g. //Voprosy političeskoj ekonomii. – 2019. - №. 3. – S. 67–74.
Ben F. Financializacija s marksistskoj točky zrenija // Voprosy političeskoj ekonomii. – 2019. - №. 1 – S. 34-49
Sifakis-Kapitanakis K. Novyje faktory globalnych finansov i financializacija kapitalisma //Voprosy političeskoj ekonomii. – 2019. - №. 1. – S. 82-93.

[4] Wallerstein I. The modern world-system I: Capitalist agriculture and the origins of the Euopean world-economy in the sixteenth century. – Univ of California Press, 2011. – T.1.

velké korporativní struktury využívat pole svého vlivu, svoje možnosti manipulace a podřízenosti ekonomických agentů, spotřebitelů a pracovníků. Právě za těchto podmínek mají jak výrobní, tak i finančně spekulativní korporativní kapitály možnost uniknout dosti silné a omezující státní regulaci, kontrole silných a efektivních společenských organizací. V tom spočívá klíčová odlišnost od předchozího systému „sociálně orientovaného" kapitalismu, v němž stát, odbory, ekologické, municipální, spotřebitelské a další společenské struktury vytvářely podstatné bariéry, normativní hranice a další formy omezení tržních vztahů.

Schválně, iluze, přičemž iluze objektivní, o absolutní svobodě tržních vztahů, ve své podstatě rozvazuje ruce globálním hráčům, vůči nimž se vnější meze státní regulace ukazují jako málo účinné.

*Uvedený model se nyní přece jenom blíží k zániku a na jeho místo přichází nový systém, který je dědicem všech totálností předchozího a pozvedá je „do nových výšin".*

Ještě před dvaceti lety se zdálo, že věk globalizace je věčný a jediná očekávaná změna spočívala v konečné proměně USA na nové impérium, *které si dělalo nárok na roli jakéhosi „staršího bratra"* (v souladu se známým vyjádřením Orwella o rovnosti mezi zvířaty z nichž některá jsou si *rovnější) světového společenství*. Nicméně, tento trend byl z jedné strany podlomen Čínou, která se na prahu roku 2020 proměnila ve světového politicko-ekonomického aktéra blízkého svým potencionálem[5] a z druhé – všeobecnou transformací světové geopoliticko-ekonomické konfigurace, která směřuje k postupnému osamostatnění protoimperiálních podprostorů globálního politicko-ekonomického systému. Později si ještě ukážeme, že protoimpérium se charakterizuje tím, že demokracie se transformuje na masovou politickou a ideově-duchovní produkci a manipulování a rovněž je spjato s hrozbou pandemie asymetrických válek s protilehlými póly, které tvoří misionářské války USA a jejich spojenců z jedné strany a terorizmus - z druhé.

Důsledkem je svět, který se postupně přesouvá (dovolíme si zdůraznit: uvedený proces není dokončený) od iluze obnovení svobodného trhu, soukromého vlastnictví a otevřené společnosti, od iluze definitivního odchodu velkých ideologií do minulých dob, k moci protoimpéria a nadvládě takových geopolitických a ideologických přístupů, která jsou adekvátní tomuto uspořádání světa.[6] Jedná se o pohyb směrem k otevřené podobě moci globálních hráčů, kteří si dělají nároky na uskutečnění imperiálních geopoliticko-ekonomických funkcí, jenž je zase doplňován otevřeným ideologicko-politickým vyjádřením uvedené hegemonie, kdy pluralismus kapituluje před konzervativně velmocenskou propagandou.

Jedná se o projev zrodu nové fáze, která vytváří přechod k systému, v němž se začnou uskutečňovat (alternativy k němu ještě existují) mnohé předpovědi tvůrčích marxistů z doby před sto lety. Na tomto místě bych připomenul nyní pozapomenutou myšlenku o ultraimperialismu nebo re-kolonizaci. Termín „ultraimperialismus" použil, jak je známo, Karl

[5] Lin J.Y. China and the global economy // China Economic Journal. – 2011. T. 4. № 1. – C. 1-4.
Shambaugh D.L. et al. China goes global: The partial power.- Oxford : Oxford University Press, 2013. – T. 409.
[6] Desai R. Geopolitical economy: Afrer US hegemony, globalization and empire (the future of world capitalism). -London: Pluto Press, 2013.

Kautský[7] a byl tehdy kritizován Vladimírem Uljanovem[8], jak si určitě vzpomene většina ruských vědců starší generace. Chtěl bych však v této souvislosti upozornit, že kritika navazovala na tezi o možnosti a nutnosti vítězství socialismu ještě předtím, než se s konečnou platností vytvoří podmínky pro vznik ultraimperialismu, jehož principiální možnost, mimochodem, většina marxistů neodmítala.

Je s podivem, ale historie potvrdila tuto tezi. Paradox XX. století spočíval v tom, že nutnost socialismu, kterou vytvořily globální kataklyzmata takého rozsahu, jakými byla První světová válka a antikoloniální revoluce, se skutečně ukázala na stadiu imperialismu. Rovněž Světový socialistický systém (SSS), jenž vznikl dílem náhody v rozsahu, který zahrnoval třetinu lidstva a přetrval sedm desetiletí, přičemž prokázal poměrně vysoká a stabilní tempa rozvoje, předvedl svoje přednosti významnými úspěchy ve sféře technologií, vědy, vzdělání, sociálních jistot a kultury. Současně bylo sedm desetiletí existence SSS zatíženo těmi nejhlubšími rozpory, které ukázaly, že systému chyběly základy, které by byly postačující k jeho vzniku, a proto se vlastně stal mutantem, společností, která vznikla v podmínkách nedostatečných objektivních a subjektivních předpokladů potřebných pro pohyb směrem ke zřízení, které by bylo ekonomicky efektivnější než kapitalismus, sociálně spravedlivější a svobodnější než tzv. *otevřená společnost*[9] .

Zmíněný paradox byl poznamenán nejenom tím, že *reálný socialismus* zajistil významné úspěchy a průlom v oblasti vědy, kultury a sociálních záruk, ale prokázal se vítězstvím autoritářské politické moci. *Odchod mutantního socialismus, který se tak stal minulostí, však nebyl průlomem do nové přechodné epochy a sociálního systému „vlády svobody“, ale stal se reverzním postupem historie, který zrodil tendenci směřující ke vzniku ultraimperialismu.*

Nevylučuji, že taková epocha nejenom vystřídá neoliberální *konec historie,* který slavil úspěchy v průběhu dvaceti let, ale i celou epochu imperialismu, která byla zahájena na přelomu XIX a XX století a existovala v různých variantách a modifikacích během celého XX století. Zmiňovaný ultraimperialismus, který zůstává v rámci antagonistické společnosti, světa odcizení, *„vlády nutnosti“* a dokonce v rámci kapitalistické společensko-ekonomické formace (schválně na tomto místě používám formační, a ne civilizační přístup), může být počátkem nové, dostatečně dlouhé epochy, pro kterou budou charakteristické tendence:

- evoluce od zdání svobodné světové konkurence k přímému diktátu velkých korporativních struktur, srostlých s protoimperiálními státy, jakýsi „patriotický drive“ transnacionálních korporací;

- záměna skryté politické manipulace za pomoci rozličných politických technologií a PR (public relation) forem, které jsou více nebo méně otevřeným autoritarismem a totalitarismem přímého útoku proti institucím demokracie, občanské společnosti, lidským právům jak na „periferii“, tak i v „centru“; růst populárnosti konzervativní ideologie a politiky;

[7] Karl Kautsky. Ultra-imperialism.// Karl Kautsky: Ultra-imperialism (1914) (marxists.org).
[8] Lenin V.I. Imperialismus jako nejvyšší stadium imperialismu. Sebrané spisy, sv.27.
[9] Podrobněji je dialektika rozporů, které podmínily genezi a krach reálného socialismu rozebírána in: Buzgalin A.V., Bulavka L.A., Kolganov A.I. SSSR: optimistickaja tragedia. M., 2018.

- přímého použití „práva síly“ a metod rekolonizace v geopolitice;

- přechodu od skryté ideologické manipulace, přičemž se zachovává alespoň formálně ideový pluralismus a relativní svoboda slova, svědomí a tak podobně, k jednoznačné nadvládě státní („imperiální“) ideologie a nátlaku ve vztahu k jinak smýšlejícím.

Přičemž hodnoty „západní civilizace“ se budou čím dále tím více ztotožňovat se zájmy globálních hráčů (vládců „impérií“); každý jinak smýšlející a jinak konající člověk nebo jejich asociace, budou označeny buď jako „antipatriotické“ nebo „popírající civilizační hodnoty“, pokud vznikne nebezpečí ze strany nových „nepřátel lidu“ („civilizace“, „impéria“…).

Nehodlám nyní posuzovat, nakolik reálným je nebezpečí, že zvítězí uvedená mutace pozdního kapitalismus. Dovolím si však poznámku, že v současném ekonomickém, sociálním, politickém a duchovním životě existují rovněž alternativní síly, o nichž se ještě zmíním.

Nyní si dovolím poznámku, že úpadek a krize „reálného socialismu“, při všech jeho vnitřních rozporech, se neprojevil do té míry jako pozitivní faktor, který rozložil minulý autoritářský systém, jako spíše negativní jev. Regresivní vliv rozpadu SSSR se projevil nejenom v tom, že vytvořil předpoklady pro ekonomické a geopolitické vítězství globálního kapitálu a vytvoření unipolárního světa, *ale i v tom, že v podstatě uvolnil cestu reverznímu postupu historie*, který ji zavádí do ultraimperialistické („imperiální“) slepé uličky. Z čistě metodologického pohledu ne náhodou označuji ultraimperialismus jako reverzní postup historie.

Z úrovně sociologicko-filosofického zkoumání vnímáme jeho příčiny v tendenci sil proto-impéria „odvádět“ základní trajektorii vývoje do rámce, který je v rozporu s úkoly svobodného harmonického vývoje člověka, jenž vede dialog s přírodou. *Pro vznikající reverzní rámec jsou prioritními takové směry využívání rostoucího technologického potenciálu, jakým jsou militarismus, finanční transakce, parazitická nadměrná spotřeba a masová kultura souběžně s prohlubováním globálních problémů a konfliktů.* Argumentace ke zdůvodnění těchto tezí je poměrně dobře známá (vzpomenu alespoň taková jména jako N. Chomsky,[10] I. Wallerstein[11], S. Amin[12], F. Houtart[13] a další). Podívejme se na ni poněkud blíže.

- úpadek neoliberalismu *v praxi* předvedl, že je orientován na růst vojenských rozpočtů a využívání válek a násilí v zájmu dosažení svých cílů; imperiální geopolitika je v praxi

[10] Chomsky N. et al. Profit over people: neoliberalism and global ordr.-Seven Stories Press, 1999.
Chomsky N. Hegemony or Survival?. – London: Hamich Hamilton, 2003. – C. 116.
Chomsky N., Herman E.S. Manufakturing consent: The political economy of the mass media. – London: Vintage Books, 1994.
[11] Wallerstein I. The capitalist world – economy. – Cambridge University Press, 1979.
Wallersten I. M. Geopolitics and geoculture: Essays on the changing world-system. – Cambridge University Press, 1991.
Wallerstein I. The politics of the world-economy: The states, the movements and the civilizazions. – Cambridge University Press, 1984.
[12] Amin S. Capitalism in the age of globalization: The management of contemporary society. – Zed Books Ltd., 2014.
[13] Globalizacija soprotivlenija: borba v mire / otv. red. S. Amin, F. Utar; per. S angl. pod red. A.B. Buzgalina. M. 2004.

orientována na přímou rekolonizaci a podřízenost nedostatečně rozvinutých zemí a tímto způsobem se prohlubují globální rozpory;

- globální virtuální finanční kapitál (objemy jeho transakcí převyšují 500 trilionů – ne miliard – dolarů ročně) se tak stává nejenom převládající, ale vládnoucí formou kapitálu epochy zániku neoliberalismu. Ze samotné podstaty má zájem na maximální volnosti pohybu a vlastním růstu a z toho důvodu je krajně antagonistický vůči libovolným sociálním a podobným omezením. Právě v tom spočívá jeho odlišnost od výrobního (kapitálu), který je nucen, byť i v omezené míře, brát ohled na zájmy pracovníka, usilovat o národní sociální stabilitu atp.;

- konzumní společnost a jí adekvátní masová kultura jsou schopny vytvářet pouze relativně omezený okruh specializovaných profesionálů, čím dále tím více se podílí na odcizení rozhodující většiny občanů od svobodné tvůrčí činnosti, ti se stávají čím dále tím více konformističtějšími spotřebiteli, pasivními objekty manipulace, přičemž „impéria“ (na rozdíl od neoliberalismu) nemají zábrany, které by se vztahovaly k použití přímých metod politicko-ideologického nátlaku.

Všechny zmíněné tendence jsou důkazem reverznosti takové evoluce, na rozdíl od linie sociálního pokroku, která se orientuje na získání prostoru pro rozvoj lidských kvalit, skutečné kultury, přírody.[14]

V této souvislosti samozřejmě zůstává otevřenou otázka o existenci pokroku a možnosti odrazu jeho kritérií.

Postmodernismus dává zřejmou jednoznačnou zápornou odpověď.[15] Ovšem *pro praxi* neoliberalismu vystupuje jako kritérium progresivnosti a regresivnosti to, co se odvíjí od aktivit vlád USA, EU a jejich spojenců: postup těchto aktérů je fakticky uznáván v tom smyslu, že napomáhá rozvoji civilizace.

Zformulována byla tedy teze, že svět nyní vstupuje do doby zrodu „protoimpéria“. Pro tento fenomén je charakteristický rozvoj vztahů globální hegemonie korporativního kapitálu, která vede ke vzniku korporativně-kapitalistické nomenklatury (subjektu všestranné hegemonie kapitálu) a jako alter ego tohoto procesu, růstu konformismu v prostředí námezdních pracovníků (dovolíme si připomenout, že právě oni by mohli být a mají být základním subjektem proměny existující společnosti). To všechno pak vytváří předpoklady

[14] Momdžan K.X. O vozmožnosti i kriterijach obščestvennogo progressa // Vestnik Moskovskogo universitěta. Serija 7. Filosofija. – 2018. - №. 5.
Bulavka-Buzgalina L. A. Marks-XXI. Socialʹnyj progress a jego cena: Dialektika otčužděnija i razotčužděnija// Vestnik Moskovskogo universitěta. Seria 7. Filosofija. – 2018. №. 5.

[15] Baudrillard J. Simulacra and simulation. – University of Michigan press, 1994.
Delez Ž. (1995). Logika smysla/ Nauč. red. Ja.B. Tolstov. Per. Ja. I. Svirskogo. – M.: Izd.Centr „Akaděmija“. (Deluze G. On the Lina, New York: Semiotext) e), 1983) /
Derrida J. Margins of philosofy. - University of Chicago Press, 1982.
Foucault M., Kremer-Marietti A. L ´archéologie du savoir. – Paris : Gallimard, 1969. T. 1.
Jameson F. (1991). Postmodernisn, Or the Cultural Logic of Late Capitalism. Durham: Duke University Press.
Bauman Z. (1993). Postmodern Ethics. Oxford – Melbourne – Berlin: Willey-Blackwell.

pro ochromení nejrozvinutějších klasických forem sociálněpolitické organizace vlády nutnosti – občanské společnosti a demokracie.

Souběžně s tím se však formují i síly, které jsou alternativou uváděné hegemonie.

### *2.* Alterglobalismus: fenomenologie

*Světem obchází strašidlo. Strašidlo „antiglobalismu". Ke svaté štvanici na toto strašidlo se spojili Bushové a Blairové, liberálové i stalinisté, fundamentalisté i šovinisté. Ale naše hnutí roste a rozvíjí se nejenom rok za rokem, ale i měsíc za měsícem.*

Těmito řádky, kterými uvádíme tuto část, začínala jedna z prvních autorových prací o problémech alterglobalismu ve chvíli, kdy téměř před 20 lety toto hnutí vznikalo. Text měl zprvu podobu malé brožury, která byla vydaná v angličtině a ruštině v předvečer 2. Světového sociálního fóra (WSF), které se uskutečnilo v lednu 2002 v Porto Alegre. Mimochodem autor si dělá nárok, že jako první použil termín ***alter****globalismus,* který poukazuje na to*, že jsme vystoupili proti globalizaci a za jinou globalizaci, která je alternativou té neoliberální – odsud* má svůj původ klíčové heslo hnutí: *„Jiný svět je možný!"* Od té doby uběhla řada let a zmíněné hnutí se stalo jedním z nejvýznamnějších opozičních sil současnosti, uznávaným velkými mysliteli a společenskými aktivisty (Noamem Chomským, Immanuelem Wallersteinem a mnohými dalšími), které podporuje většina levicových opozičních stran Evropy, Latinské Ameriky, Afriky a Asie a v němž jsou zapojeny desítky tisíc velkých společenských organizací a hnutí…

Odpovědi na otázky o podstatě a příčinách vzniku tohoto hnutí musíme hledat především v samotné podstatě současného uspořádání světa, které ne náhodou je označováno jako globalizace, a ne náhodou je čím dále tím více spojováno s genezí nového impéria.[16]

Každý výzkum je užitečné zahájit určitou **systematizací empirického materiálu**.

Alterglobalistické hnutí[17] poměrně rychle získalo ve světě popularitu a dost se o něm píše, i když systematický popis tohoto hnutí ještě zdaleka není zakončen. Můžeme však přece jenom vyčlenit některé skupiny jevů a podat jejich krátkou charakteristiku bez toho, aniž bychom se věnovali popisu konkrétních akcí a aktérů[18].

---

[16] Pokud v Rusku a v mnoha dalších zemích periferie a semiperiferie impérium vnímají jako proti nim stojící totální moc globálních hráčů v čele s USA, tak v „centru" ji často vykládají buď jako dobrovolné připojení k nejpokrokovější síle současnosti (neoliberální teorie přisuzuje toto úlohu samozřejmě USA) nebo jako určitou novou síť vytvářející jednotu nadnárodních institucí (uvedenou pozici vyjádřena v knize A. Negriho a T. Hardta „Impérium").

[17] Autor těchto poznámek se bezprostředně podílí na alterglobalistickém hnutí od okamžiku jeho vzniku, proto se nedistancuje od jeho účastníků, nezabývá se jím jako nestranný pozorovatel, ale jako aktivní účastník, zevnitř, což mu umožňuje vidět mnohé, co není dostupné vnějšímu pozorovateli, zvláště – pokud jsou to rozpory a problémy…

[18] Dokonce i v ruštině nyní existuje poměrně obsáhlá literatura o alterglobalismu. Kromě série článků v časopisech „Alternativy" (právě on zřejmě obsahuje neúplnější soubor článků v ruském jazyce o alterglobalismu – od cestovatelských poznámek účastníků světových, celoevropských a jiných sociálních fór a protestních hnutí, až po teoretické úvahy důstojných profesorů, které jsou věnovány období od roku 2000), „Meždunarodnyje processy", „MEiMO", „Polis", „Političeskij žurnal", „Svobodnaja mysl". Publikovány byly rovněž první monografie. Teorija i praktika „Antiglobalistskogo" dviženija (pod. red. A.V.Buzgalina, M.: URSS, 2003; Globalizacija soprotivlenija (pod red. C. Amina i F. Utara, M.: URSS, 2004); Agiton K. Alternativnyj

Z množství empirického materiálu bych si dovolil vybrat tři oblasti tohoto hnutí: (1) protestní masové akce (od Seattlu do Janova, Barcelony a dále k celosvětovým dnům protestu proti válce v Iráku a dalším); (2) stálou „každodenní“ činnost organizací, které se přímo ztotožňují s alterglobalizačním hnutím (zejména se jedná o organizace, které podepsaly Sociální chartu Světového sociálního fóra (WSF); (3) sociální fóra, kromě jiných, již dvacet světových (v Porto Alegre, Bombaji, Caracasu a jinde)[19] s účastí do desíti tisíc přítomných, kontinentální (evropská, asijská a podobně), národní, kam řadíme i další v pořadí Ruské sociální fórum, které se uskutečnilo v roce 2019[20].

Nejznámější formou alterglobalistického hnutí (byť i obsahově ne zrovna nejdůležitější) – jsou **protestní akce**, které hnutí organizuje od roku 1999 v místech a v době konáních nejrůznějších „summitů“ agentů globalizace (WTO, MFF, fórum v Davosu a mnoho dalších). Mezi empiricky potvrzené stránky těchto protestů, které se uskutečňují po dobu již přesahující 6 roků během stovek velkých akcí (literatura, na kterou upozorňujeme, obsahuje popis akcí v Seattlu, Praze, Québecu, Janově a dalších místech), můžeme zařadit:

- masovost akcí (od 50 tisíc do 10 milionů účastníků)
- internacionální charakter (ve všech případech byli na akcích zastoupeny desítky zemí s delegacemi, které se blížily 10 tisícům), řada akcí uskutečněna celosvětově (někdy během jednoho dne) ve velkém počtu zemí;
- pestrá třídní struktura účastníků (počínaje nezaměstnanými a rolníky a konče odborníky a drobnou buržoazií), zastoupení nejrůznějších věkových kategorií (při relativní převaze mládeže) a přibližně stejném zastoupením žen a mužů;
- principiální zaměření iniciátorů a současně živelně vytvářená praxe pluralismu ideologií, forem a metod působení;
- kombinace metod dialogu a občanské neposlušnosti při kontaktu s mocí (během akcí se účastníci zpravidla rozdělí do kolon, které jsou nebo nejsou ochotné k přímé konfrontaci s policií, razí radikálně levicová i umírněně sociální hesla atp.);
- polycentrismus, síťový princip organizace akcí; bez jednotné politické nebo jiné institucionální struktury, která by reálně organizovala akce; pružnost a dočasnost sítě, která koordinuje akce.

A nyní se ve stručnosti podíváme, **jaké jsou vlastně organizace, které jsou zapojeny do alterglobalizačního hnutí a proč**. Přirozeně nám nepůjde o výčet těchto organizací (jenom WSF-2005 se jich účastnilo více než 5 000), ale o jejich základní systematizaci. Mezi nejznámější tradiční struktury patří, *za prvé*, různorodé společenské svazy a nevládní organizace. Patří k nim:

- odbory (přičemž i ty, kterým je vzdálená podpora socialistických myšlenek; ku příkladu v Seattlu to byly organizace, které jsou součástí AFL- CIO);
- ekologické, ženské, mládežnické, dětské organizace;

---

globalizm. Novyje mirovyje dviženija protesta (M.: Gileja, 2005); Kallinikos A. Antikapitalističeskij manifest (M.: Praksis, 2005) a další.

[19] Viz.: World Social Forum 2021 – Foro Social mundial 25-30 Enero 2021. (wsf2021.net)

[20] Viz.: III ROSSIJSKIJ SOCIALNIJ FORUM (RSF) – 2019; Obraščenije k potencionalnym učastnikam i organizatoram | Alternativy (alternativy.ru)

- humanitární a nevládní organizace, které poskytují pomoc rozvojovým zemím, včetně otázek boje s chudobou, hladem, nemocemi atp.;
- vědecké, vzdělávací a další organizace tohoto typu, organizace, které se věnují problematice zdraví a mnoho dalších;

*Za druhé*, alterglobalizační hnutí kromě toho podporuje široké seskupení tradičních levicových politických organizací. Mezi nejaktivnější z nich patří – některé komunistické strany (ku příkladu italská Strana komunistické obnovy byla jedním z hlavních organizátorů masových demonstrací v Janově) a rovněž trockistické a anarchistické organizace. Řada z nich má značný vliv mezi levicí Latinské Ameriky a západní Evropy (jejich poslanci jsou zastoupeni v parlamentech Brazílie, Argentiny, Francie a dalších zemí) a velmi aktivně pracují v různých nevládních organizacích a sociálních hnutích včetně odborů, ATTAC, hnutích nezaměstnaných, ženských organizacích. V Evropě část radikální levice organizovala blok „Za Evropu bez kapitalismu, válek a diskriminace“.

*Za třetí,* aktivně probíhá formování takzvaných „nových sociálních hnutí“ u vlastních alterglobalizačních organizací. Jsou velmi různorodé z hlediska složení, cílů, struktury a principů na základě kterých se organizují. Uveďme si dva příklady.

Hnutí rolnických bezzemků v Brazílii, do kterého je zapojeno více než 2 milionů účastníků, vzniklo jako hnutí zdola nejvíce zbídačené části rolnictva – těch, kteří přišli o půdu i práci, ale našil v sobě odvahu ke společné akci při obsazení desetiletími neobdělávané půdy. Vytvořili síť družstev a farmářských hospodářství s vlastní strukturou vzájemné pomoci a kooperace, sociálního zabezpečení, péčí o vzdělávání, zdravotní péče, místní samosprávou atd. Organizace ATTAC ve Francii vznikla z iniciativy skupiny intelektuálů ze značně respektovaných novin „Monde diplomatique“ a zprvu se předpokládala pouhá propaganda myšlenky přijetí Tobinovy daně (0,1 % daň z finančních transakcí). Celkově sice zůstává poměrně umírněnou strukturou, ale stejně se velmi rychle proměnila na jednu z největších světových „antiglobalizačních“ sítí, s více než 40 000 aktivisty ve Francii a analogickými organizacemi z hlediska cílů i názvu téměř ve všech zemích Evropy, Asie a Latinské Ameriky.

Nebudu uvádět další příklady, ale dovolím si upozornit, že samotné *alterglobalizační hnutí se stalo novým sociálním hnutím.* Fenomén podobných hnutí se stává pouze v poslední době předmětem studia, objevily se však již první materiály, které zobecňují jeho základní znaky, kterými se liší od tradičních společenských organizací.

Jedněmi z nejzajímavějších objektů studia v rámci alterglobalizačního hnutí byly a zůstávají **sociální fóra**. Model jejich organizace předpokládá, že iniciátory akcí – konferencí, seminářů – Fóra mohou být jakákoliv sociální hnutí a organizace, jež uznávají Chartu WSF, nemohou se jimi stát politické strany a organizace.

Je velmi důležité, že fóra jsou půdou, kde se objevují v podstatě nová sociální hnutí (především hnutí „antiglobalistů“ jako takových). Vznik a rychlý růst takových hnutí, jejich praktická spolupráce se „starými“ sociálními hnutími (především – odbory) a levicovými stranami je velmi zajímavým fenoménem naší doby. Navíc, samotná fóra se z hlediska principů a metod organizace stávají vlastně novým jevem. Oganizovány jsou na základě celé řady iniciativ zdola, při využívání sítí, na základě mobilizace a společné práce,

pluralistickým (ve smyslu různosti „starých“ ideologií), ovšem ve své podstatě jednotným, prakticky cíleným a teoreticky mocným počinem – mobilizací, která je nesmírně efektivní.

**3.Technologické, ekonomické a sociální předpoklady alterglobalismu.**

K dobře známým a často vzpomínaným paradoxům analyzovaného hnutí je poukaz na skutečnost, že vyrostlo zásluhou jednoho z nejznámějších fenoménů globalizace – internetu. Jedná se o skutečný paradox, který vyjadřuje reálný rozpor: informační (síťové) technologie, které jsou výsledkem pokroku při vývoji výrobních sil z přelomu století, se proměnily v jednu z nejdůležitějších, prakticky fungujících základen boje proti neoliberální formě globalizace a ideologii globalismu. Jak a proč?

Především proto, že na jedné straně existuje objektivní proces internacionalizace technologií a kultur, na druhé straně se nachází globální kapitál, jako zvláštní, historicky konkrétní úplná forma tohoto procesu. Uvedené rozdělení vychází z klasického dědictví K. Marxe[21] a já se mu budu zvlášť věnovat později, nyní pouze zdůrazním, že ne náhodou alterglobalismus v mnoha ohledech vyrostl zásluhou internetu. Nakonec – empirický fenomén: zapatisté v Mexiku[22], rolníci-bezzemci v Brazílii a intelektuálové z „Monde diplomatique“, iniciátoři ATTAC, pracují a vyvíjejí činnost díky internetu. Světové sociální fóra byla organizována především přes internet; na úspěchu hlavních akcí alterglobalistů se v mnoha ohledech podílí internet a mobilní telefony.

Přičemž věc nespočívá pouze v tom, že počítače, internet a „mobily“ se hodí k organizování masových akcí. Existuje zde daleko hlubší vazba. Nejdůležitější fundamentální rysy informačních, komunikačních technologií, o nichž hodně psal Castells, Sakai a další[23], spočívají v tom, že dělají možnými, nutnými a dokonce optimálními právě ty formy a principy sociální organizace (zmíníme se o nich později), které jsou realizovány v praxi nových sociálních hnutí, ale především - alterglobalisty.

Marxistická sociologicko-filozofická interpretace základních znaků „síťové“ společnosti je dobře známá, neboť byla před mnoha lety analyzována mými kolegy i autorem tohoto textu[24], a tak mohu na tomto místě využít výsledky tohoto výzkumu a sdělit některé závěry.

**Za-prvé,** samotný fenomén spočívající ve znalostech poukazuje na vznik zdroje, jehož obsah je **neomezený**. Pokud se na chvíli abstrahujeme od tržní formy a soukromého vlastnictví uplatňovaného ve vztahu ke znalostem (přičemž alterglobalismus takové „abstrahování“ prosazuje jako praktický požadavek), stávají se „produktem“, kterého je tím více, čím více jej „spotřebovávají“. Zpředmětňování znalostí, fenoménů kultury se skutečně podílí na růstu těchto vědomostí, pokroku kultury: „při spotřebě“ znalostí, vědec zvětšuje jejich objem (Einstein „spotřebovával“ znalosti „vyprodukované“ Newtonem, nezničil to,

[21] Mám na mysli známý protiklad i jednotu výrobních sil a výrobních vztahů, což je jeden z nejzajímavějších příkladů dialektiky formální a reálné podřízenosti práce kapitálu (Viz: Marx K. Kapitál, díl 1, kap. X-XII).

[22] Podrobněji viz., ku příkladu: Subkomandante Markos. Drugaja revolucija: Sapatisty protiv novogo mirovogo porjadka. M., 2002

[23] Autor se zabýval kritickou analýzou těchto pozic v článku zveřejněném v časopisu „Voprosy filosofii“, 2002, № 5

[24] Viz.: Kritičeskij maksizm. Prodolženie diskussij. M., 2002, s. 18 – 74; Alternativy, 2001, № 2, s. 46-87; 2002, № 1, s. 2-14.

čeho dosáhli jeho předchůdci, ale „zrušil“ je tím, že prohloubil znalosti. To samé se děje při používání matematiky nebo dokonce …, jazyka). Stejně tak je to v umění a při vzdělávání.

**Za druhé**, síť, na rozdíl od hierarchie, je svým obsahem **pružnou, pohyblivou, otevřenou a všeobecně přístupnou věcí** (jako moře nebo vzdušný prostor, přístupné pro všechny, pokud neprobíhá jejich kontrola ze strany vojáků nebo pirátů). Trh, komercializace a soukromé vlastnictví jsou sociální formy, které se špatně snášejí se síťovými technologiemi a světem znalostí obdobně, jak se špatně snášelo poddanství a stavovsko-monarchická sociální organizace s průmyslem (zdůvodnění tohoto závěru bylo provedeno již dříve)[25].

**Za-třetí**, znalosti a síťové technologie jsou demokratickými ze samotné podstaty: na tomto světě je místo pro všechny a pro každého a všichni potřebují tento svět. Ke všemu je nutný a užitečný pro každého **jiným způsobem,** je to svět **všeobecné přístupnosti unikátních a individualizovaných „produktů“** (každá znalost je unikátní, každé umělecké dílo je individualizováno). Jeho součástí mohou být a prakticky jsou, jak již bylo poznamenáno, nezaměstnaní a odborníci, rolníci a intelektuálové, přičemž opakuji, všichni se zapojují do tohoto světa jiným způsobem, i když často řeší společné problémy. Dovolím si jeden příklad: na plenárním jednání Světového sociálního fóra, které probíralo problémy svobodného přístupu ke vědění, vedli dialog počítačový odborníci z USA, kteří bojovali za systém „Svobodný software“ (za jeho bezplatné rozdělování) a rolníci z Latinské Ameriky, kteří bojovali proti monopolně vysokým cenám na vysoce kvalitní semena a plemenný skot, kdy větší část ceny tvořily kompenzace „intelektuální renty“ (přičemž jedni i druzí zdůrazňovali, že zmíněnou rentu nedostávají intelektuálové, ale korporace, které si koupily jejich intelekt).

**Za čtvrté**, nové principy organizace činnosti a komunikace pronikají do sociální sféry dokonce i tam, kde chybí samotné nové technologie. Tak, výrobní činnost rolníků – bezzemků v Latinské Americe, která se opírá o tradiční industriálně agrární technologie se snaží v sociálně ekonomickém smyslu vlastně k vytvoření sítě.

Ve výsledku si můžeme dovolit předpoklad, že „znalostní společnost“ (síťová společnost“) ze své podstaty předpokládá (pokud se abstrahujeme od trhu a soukromého vlastnictví) realizaci nových principů sociální organizace, kterými jsou:

- neomezenost a současně unikátnost zdrojů;
- všeobecná přístupnost, otevřenost, pružnost sítí a jejich sociálních forem;
- demokratičnost, inter-strukturní (buď se jedná o profesionální, regionální, sociální struktury) charakter organizací.

Jako takové jsou v zásadním rozporu s principy současného sociálně-ekonomického a politicko-ideologického systému, který autor věrný tradici K. Marxe, V. Lenina a A. Gramsciho označil za globální hegemonii korporativního kapitálu.

Existují však i jiné důvody, které nás přivádí k analýze geneze alterglobalizačního hnutí. Paradoxně, právě globální hegemonie kapitálu je důležitým negativním předpokladem alterglobalismu.

[25] Podrobněji viz.: Kolganov A. // Alternativy, 2002, № 1, s. 14-30.

Budeme zkoumat tento aspekt podrobněji. Jak jsme poznamenali na začátku textu, **svět se nejenomže střetnul s globalizací, ale s globální hegemonií korporativního kapitálu**[26]. Jedná se právě o hegemonii – ucelenou, totální moc kapitálu jako jednotnou ekonomickou, sociální, politickou a duchovní silu; právě to je moc kapitálu, který je personifikován především úzkým kruhem globálních hráčů, prorůstajících s establishmentem protoimpérií, to je moc kapitálu, která obsáhla celý svět.

Takový systém celosvětové hegemonie v ekonomice (nová kvalita trhu, peněz, kapitálu), politice a ideologii způsobuje (v důsledku vnitřních rozporů které jsou jí vlastní) rovněž rozvoj určitého souhrnu *forem a metod odporu vůči globální moci korporativního kapitálu, tendencí* **kontra-globalizace a kontra-hegemonie**.

*Rozhodující vliv, všestrannost moci kapitálu v dnešní společnosti vytváří negativní předpoklad* (základ negace, dialektického popírání) pro obdobně komplexní, všestranné *zrušení zmíněné moci.*

Pokud zjednodušíme teoretický model, řekněme: všestranná moc globálního trhu a kapitálu, která proniká všemi směry do lidského do života, podřizuje si nás jako pracovníka i spotřebitele, jako občana i osobnost, musela vyvolat obdobně všestrannou, obdobně masovou a ráznou alternativu. Pokud se vrátíme k teorii, tak tato alternativa *globální moci kapitálu* je její negací a zrušením: (vlastně zde působí dialektická logika) **teoreticky vypadá jako** (Nota bene, prozatím se v daném případě jedná právě a pouze o teoretickou hypotézu, která si ještě žádá ověření srovnáváním s praxí):

- všestranná, všezahrnující, ale *anti*-totální, která se nezakládá na totalitní unifikaci (což charakterizuje globální kapitál), ale na unikátnosti, neopakovatelnosti, samostatnosti zástupců;
- *anti*-hegemonistická, která odstraňuje moc kapitálu a jeho podřizování si člověka (ekonomické, politické, duchovní), ve formách rovnoprávného dialogu, jenž jsou prosty odcizení;
- alter-globální, jestli je libo, post-globální, která rozvíjí proces internacionalizace zrušením soudobých korporativně-kapitalistických omezení;
- *post*-korporativní, tedy taková, která rozvíjí výsledky dosažené korporativními strukturami cestou zrušení jejich byrokratických, hierarchických omezení, které stojí v cestě rozvoji otevřených sdružení.

Opakuji, tak vypadá teoretická hypotéza, která vznikla použitím dialektické metody při zkoumání procesu zrušení globální moci kooperativního kapitálu.

### 4. Principy a rozpory alter-globalizačního hnutí.

Předtím, než nabídnu čtenáři některá zobecnění, dovolím si poznamenat, že alter-*globalizační hnutí je všemi svými projevy srostlé jak s tradičními formami opozice, tak i s vládnoucími silami odcizení*. Autor se dále pokusí vybrat vlastní specifické stránky této nové sociální reality, přičemž se abstrahuje od výše uvedených „příměsí“, s nimiž je srostlé a které nezřídka potlačují nebo alespoň deformují jeho vlastní novou kvalitu. Přitom budeme

[26] Viz.: Kritičeskij marksizm. Prodolženie diskussij.// Pod. red. Buzgalina A.V., Kolganova A.I. M., 2002, s. 74-127; Postindustrialnyj mir i Rossija. M., 2001, s. 136-157.

vycházet z logiky srovnávací analýzy objektivních předpokladů geneze hnutí a jeho empiricky pozorovatelných stránek.

Jak jsme již dříve poznamenali, alterglobalizační hnutí nevzniklo v epoše rozvoje síťových principů organizace náhodou. Jako takové se, **za prvé**, *stalo modelem síťové sociální organizace* dokonce i tam, kde vlastní technologické procesy zůstávají na dřívější úrovni (většinou industriální). V mnoha případech *sociální forma utekla v rámci alterglobalizmu dopředu*, aby zůstala prozatím ještě opoziční, nesystémovou, ale reálnou sociální výzvou, která slouží rozvoji jak ekonomických, tak i technologických struktur. Mezi základní *rysy síťové organizace jako jednoho z principů alterglobalismu* patří následující*:*

- nehierarchičnost, decentralizace, převážně horizontální nebo funkcionální kooperace účastníků;
- pružnost, pohyblivost, proměnlivost forem a konfigurací; lehkost a rychlost vzniku a rozkladu struktur;
- otevřenost sítě pro "vstup" a „výstup"; všeobecná přístupnost zdrojů sítě (především informačních);
- rovnoprávnost účastníků sítě nezávisle na jejich roli, rozsahu, zdrojích; nejenom nekomerční, ale i antitržní charakter činnosti;
- druhotnost forem a struktur ve vztahu k obsahu činnosti;
- unikátnost sítí.

Zopakuji, všechny výše uvedené rysy byly abstrahovány z reality, v níž tvoří „směs" s tradičními rysy částečně byrokratické, částečně komerční, částečně uzavřené organizace. Nicméně se jedná o skutečné abstrahování, které neustále probíhá v praxi. Prakticky každá protestní akce byla organizována jako zvláštní, unikátní síť, otevřená libovolnému účastníkovi, který přichází se svými zdroji, ovšem s podporou „silnějších" nebo „bohatých", může volně užívat všechny společné zdroje sítě, její „brand", spolupracovat a účastnit se dialogu s kterýmkoliv jiným účastníkem. Konfigurace těchto sítí se stále měnila a po ukončení akce se jako taková rozpadla, aby se poté vytvářely nové. Každá z těchto akcí měla organizační výbor, vždy byl přístupný pro každého, neměl předsedu ani „generálního tajemníka".

**Za druhé,** alterglobalismus vyrostl (odhalení této zřejmé okolnosti jsme se již věnovali) jako alternativa kapitalistické globalizace. Jako pozitivní, dialektická negace globální hegemonie kapitálu, totálního systému podřízenosti člověka získalo uvedené hnutí následující rysy, které se stávají nepsanými, ale v praxi dodržovanými **principy**:

- *internacionalismus* hnutí;
- *různorodý třídní a ideologický charakter* hnutí
- *antihegemonistický (*a ve svých nejrozvinutějších formách antikapitalistický) charakter hnutí, jehož heslem se ne náhodou staly slova „*svět není zboží*".

**Za třetí**, alterglobalizační hnutí, jak jsem již uváděl, se ze své podstaty (a touto podstatou je obsah *reálných akcí*) utváří jako alternativy veškeré rozmanitosti forem a druhů odcizení (WSF toto filozofické téma vyjádřilo v jednodušší a výstižnější podobě: „Jiný svět je možný"). V této souvislosti nepřekvapují následující empiricky pozorované a trvale se obnovující principy alterglobalizačního hnutí.

- *solidarita, spolupráce a zodpovědnost jako alternativy odcizení (*odsud pochází trvale se opakující důraz na „ekonomice solidarity“, “sociálně zodpovědné organizace“, demokracii zapojení do činnosti“ a další formy spolupráce v ekonomice, politice, sociálním životě):
- organizování hnutí na principech (o nichž jsem psal dříve), hodně podobných dávno známému teoretickému modelu alter-odcizení – *svobodné, dobrovolné, pracující asociace* [27]; praxe hnutí ukázala, že se utváří (přičemž se abstrahujeme od „příměsí“ světa odcizení) právě jako otevřený pro všechny, výlučně dobrovolný a neformální (hnutí se neřídí stanovami ani programem – pouze některými „rámcovými“ parametry, které jsou uvedeny v Chartě WSF) svaz, členství v něm se nezakládá na penězích (příspěvky) nebo moci ( formální příslušnost ke struktuře s určitými pravomocemi – státu, straně), ale na reálné činnosti (princip pracující asociace – v teorii; principy mobilizace a zapojení do činnosti – v praxi;
- *sebeorganizování a samospráva* jako mechanizmy činnosti, které se projevují *ve formě síťové demokracie, konsenzuální demokracie, demokracie v zapojení do činnosti* a další v souladu s principem pracující asociace tyto mechanismy zaručují každému možnost prakticky se podílet na přijímaných závěrech. Vy jednoduše opouštíte asociaci, pokud principiálně nesouhlasíte s její prací a účastníte se práce tam, kde je vyslyšen váš hlas, kde dialog, vášnivá hádka končí souhlasem nebo vytváříte svoji, novou síť. Struktura se stává nejmasovější a nejaktivnější, nejotevřenější, přístupná dialogu, odpovídající zájmům občanů).

Shrneme-li uvedené, můžeme udělat závěr, že *differentia specifika tohoto hnutí spočívá v genezi kvalitativně nového, masového, internacionálního a relativně stabilního (nakolik to můžeme nyní posoudit) společenského fenoménu, který překračuje základní životní principy nejenom pozdního kapitalismu a kapitalistické globalizace, ale taktéž veškerého světa odcizení.*

Opakuji: hnutí se reálně stává alternativou nejenom podstatě globalizace a kapitalismu, ale taktéž celkově „panství nutnosti“.

Přičemž přece jenom existuje a rozvíjí se v rámci tohoto světa, přebírá mnohé jeho rysy a vystupuje jako následník předchozích opozičních sil, které vystupovaly proti kapitálu. Jako takovému, jsou mu vlastní hluboké **rozpory.**

Alterglobalizační hnutí je hluboce rozporné, přičemž jsou pro něj charakteristické jak vnitřní dialektické rozpory, které charakterizují jeho podstatu, tak i **vnější rozpory,** které ukazují na jeho *„jinakost“* v rámci současného světa. Posledně zmiňované jsou nejvíce zjevné, proto právě jimi zahájíme náš výzkum.

Dříve stanovená protikladnost světa odcizení a alterglobalizačního hnutí se nutně odrazí ve vlastní podstatě posledně zmiňovaného. *Alterglobalizační hnutí se od chvíle svého zrodu vyvíjí v přechodných formách*, v nichž se sloučily jeho vlastní nové vlastnosti a vlastnosti současného globálního kapitálu, bez čehož není možná existence alterglobalistů v nynějším systému. Nejen to, samotná tato koexistence je cotradicto in ajecto, která je mezitím reálným *rozporem mezi alterglobalizační podstatou hnutí a jeho začleněním do globálního*

[27] Kritičeskij marksizm. Prodolženije diskussij. // Pod.red. Buzgalina A.B., Kolganova A.I. M., 2002, s. 159-164.

*kapitalismu*. Hnutí jako takové je nevyhnutelně charakterizováno rozpory, které bezprostředně vyplývají z výše uvedeného, zejména *mezi principy dobrovolně pracující asociace, které jsou imanentní hnutí – z jedné strany nezbytností je využívat v naší práci finanční a politicko-právní mechanismy, profesionální činnost z druhé.*

**Vnitřní rozpory alterglobalismu** nejsou ničím jiným než samotnou podstatou tohoto hnutí. A všechny zde výše uváděné principy hnutí jsou nad to projevem hluboko ukrytých rozporů. Autor prozatím není připraven, aby přistoupil systémově a obsahově k bližšímu prozkoumání tohoto metodologického východiska, dovolím si však tvrdit, že mezi takové hluboce ukryté rozpory, kterým je vlastní řada empiricky zřejmých projevů, patří rozporuplnost asociované sociální tvořivosti jako *„rodové podstaty" alterglobalismu*.

Především – *rozpor mezi sociální tvořivostí která je dialogem osobitých, unikátních subjektů (osobností, společenství) a jednotným procesem společně koordinované činnosti.* Přičemž základ společné činnosti nevytváří stejnost, ale unikátnost (v rámci strategické jednoty) subjektů. Uvedené rozpory jsou pro alterglobalismus více než zřejmé a projevují se ve všech aspektech tohoto hnutí, v každém jeho praktickém kroku, kdy se musí nejenom koordinovat, ale sjednotit do společného procesu akcí [pokaždé jiných] unikátní kombinace organizací, hnutí a jednotlivců.

**PS. Pozitivní program alterglobalismu.**

Alternativy globální moci kapitálu vznikají objektivně a my je můžeme pouze zkoumat a po prozkoumání intenzifikovat pozitivní procesy osvobození, aniž bychom překročili hranici, při níž subjektivní faktor [pokroku] upadá do subjektivizmu [provokujíc regres]. K těm, které existují a patří mezi široce známé alternativy, můžeme zařadit procesy dvojího druhu.

Za prvé se jedná o pokusy vedoucí k izolacionismu, „úniku" před globalizací; za druhé, vytváření nových forem internacionalizace, které jsou praktickou a teoretickou antitezí globalismu.

Právě tuto druhou cestu řešení problémů navrhují alterglobalisté, kteří se přitom neopírají o blahá přání a morální imperativy (i když i ty nám nejsou cizí), ale o analýzu objektivně možných cest vhodných k opuštění slepých uliček protoimpéria, kdy se v daném případě spokojí s jakýmsi *programem-minimum,* s požadavky socializace a demokratizace tohoto systému (ty se zase mohou a musí stát prologem programu-maximum, ale o tom bude zmínka v jiných textech).

**Za prvé,** navrhované alternativy předpokládají odstranění soukromé kontroly takových společenských statků, jakými jsou přírodní zdroje, společenská infrastruktura, kulturní hodnoty, znalosti a prostředky kterými se získávají. Může se to uskutečnit minimálně – cestou rozvoje internacionálních, ekologických, sociálních, humanitních norem; maximálně, za existence skutečně demokratického státu – *znárodněním*. V perspektivě má příroda a kultura patřit všem na stejných základech při vytýčení požadavku jejich *celosvětové socializace*. Dovolím si podotknout: uvedená opatření je možné uskutečnit taktéž při zachování kapitalistického systému: jednoduše znalosti a informace budou zadarmo (jako je zadarmo Pytagorova věta nebo romány Tolstého) a korporace, které se zabývají těžbou nafty nebo nerostů, nebudou platit rentu soukromému vlastníkovi ani národnímu státu, ale

mezinárodním společenským strukturám, které financují rozvoj vědy a vysokých technologií, vzdělávání a umění, vyřešení problémů ekologie a chudoby… - daný výčet jsme již nejednou uváděli.

Samostatný komentář si zasluhuje problém překonání intelektuálního soukromého vlastnictví.[28] Geneze postindustriálních technologií vytváří obzvláště důležitým směr odporu globalizaci, který spočívá ve vytyčení a realizaci nových principů organizace informačního prostoru a rozvoje světa kultury. Úkoly (1) *svobodného, obecně přístupného* (což předpokládá pouze kompenzaci výdajů, výrazně nízkých s ohledem na velký počet uživatelů) rozšíření kulturních statků, které se zakládá *na odmítnutí intelektuálního soukromého vlastnictví,* (2) rozvoji prostředků jejich využití (všeobecně přístupné *bezplatné informační sítě plus komputerizace, přístupná všem* a (3) *obecně dostupném bezplatném vzdělávání* za společenské podpory pro žáky z chudých rodin, se stávají klíčovými v boji proti globální hegemonii kapitálu informační éry. *Obecná dostupnost znalostí a vzdělání se proměňuje na základnu demokratické integrace národů, která vyrůstá z pokroku kreatosféry.*

Uvedeny jsou pouze některé aspekty realizace známého alterglobalizačního hesla „***Svět není zbožím!***“.

***Za druhé***, sečteme-li různé sociální, ekologické a humanitární iniciativy účastníků tohoto hnutí, můžeme vytyčit heslo vytvoření jakéhosi celosvětového sociálního hospodářství, kde se nepředpokládá připuštění k „civilizované integraci“ států, jenž dodržují „Washingtonský koncensus“, ale pouze těch zemí, ve kterých:

- zaručují sociálně garantované minimum;
- je realizována progresivní daň z příjmu a daň z dědictví
- je garantována všeobecná přístupnost zdravotního zabezpečení a vzdělání (ohledně prostředků potřebných na realizaci uvedených programů autor již upozorňoval: bude postačující, pokud se alespoň trošku omezí finanční spekulace, militarismus a nadměrná spotřeba miliardářů…);
- jsou poskytnuta široká práva odborům a společenským organizacím, což umožňuje kontrolovat byznys;
- demokratické struktury, instituce občanské společnosti budou mít větší moc než globální hráči…

Výčet těchto kroků je nyní obecně známý. Navíc, částečně dochází již v současnosti k jejich realizaci v rámci určitých společenství (například ve skandinávských zemích). *Nebude se jednat o kladení odporu globalizaci, ale o ještě širší integraci, ovšem na základě jiných pravidel – pravidel (minimálně) mezinárodního „švédského kapitalismu“*.

[28] Buzgalin A.V. Kreativnaja ekonomika: počemu i kak možet byť ograničena častnaja intellektualnaja sobstvennost // Sociologičeskije issledovanija. – 2017. -№ 8. – S. 20-30.
Buzgalin A.V. Kreativnaja ekonomika: častnaja intellektualnaja cobstvennost ili sobstvennost každogo na vsjo? // Sociologičeskije issledovanija. – 2017. - № 7. – S. 43-53.

Na tomto základě lze vyřešit úkol vyrovnávání úrovně vývoje zemí periferie a centra, které nebude probíhat za cenu zhoršení kvality života v centru, ale cestou proměny systému světových hospodářských vztahů, přerozdělení parazitických výdajů centra ve prospěch řešení problému urychlené modernizace (přednostního rozvoje postindustriálního sektoru, vzdělání a podobně) a překonání chudoby v zemích periferie. Ovšem to hlavní spočívá v něčem jiném – ve formování nových sociálních vztahů, které jsou garantem orientace světové ekonomiky na cíle, které spočívají v rovnoměrném zabezpečení sociálních priorit, odmítnutí militarismu, finančních spekulací a podobně. V daném případě k výše vyjmenovaným návrhům programu – minimum doplníme takové dávno známé požadavky, jakými jsou zrušení dluhů nejchudším zemím, zavedení unifikovaných mezinárodních ekologických, sociálních a humanitárních normativů atp.

Komě toho, v rámci alter globalizačního programu-minimum je možná i činnost, která je orientována na „vyvádění“ z moci *korporativního kapitálu určitých „oáz“ ekonomického, sociálního a kulturního života a uskutečnění taktiky „globalizace zdola“*. Takovými „oázami“, které by se integrovaly zdola by mohla být síť družstev společně s orgány samosprávy, ekologickými atp. svazy, které se ve své praktické práci orientují na určitý okruh „pravidel“ nového (humanitárně, ekologicky, sociálně orientovaného) modelu integrace. Za podmínky, že bude vytvořen vlastní systém internacionálních institucí (a jsou pro to základy – existuje aliance družstev atp., které mají mezinárodní strukturu), analogické z pohledu úlohy „nesvaté trojici“ a které se orientují právě na nadnárodní regulaci, tito „liliputi“ (družstva apod.) mohou být vážnou výzvou (prozatím ne konkurentem) pro globální hráče.

Zrovna tímto způsobem může být zahájena realizace ještě jednoho důležitého hesla alterglobalizačního hnutí: **„Jiný svět je možný!“**

Na otázku **kdo** bude řešit tyto úkoly jsme v podstatě již začali odpovídat. Jsou to především rostoucí síly *internacionálního alterglobalismu*.

Ve skutečnosti subjektem formování nové integrace zdola začíná vystupovat **mezinárodní občanská společnost a nová sociální hnutí.** Existují rovněž jiní potenciální účastníci, kteří se podílejí na této činnosti.

Na závěr si dovolím opět zdůraznit: uvedené mnou – není ničím jiným než programem – minimum, jehož realizace pouze napomůže reformovat současný systém, zaručit její značný (ovšem ne kvalitativní!) posun směrem ke větší socializaci, humanizaci, ekologizaci. Avšak i za tuto „světovou reformu“ se musí bojovat se vší vážností a dlouho.

**Buzgalin Aleksandr Vladimirovič (1954),** doktor ekonomických věd, profesor, Ředitel Centra soudobých marxistických výzkumů filozofické fakulty Moskevské státní univerzity M.V. Lomonosova, zasloužilý profesor MSU, hostující profesor pekingské a řady dalších univerzit.

Hlavní redaktor časopisu „Voprosy političeskoj ekonomii“, člen redakčních rad 6 časopisů včetně zahraničních („International Critical Thought“, „Terra economy“ a dalších).

Autor více než 400 prací, z tohoto počtu 28 knih, z nich řada byla z nich přeložena do angličtiny, němčiny, španělštiny a dalších jazyků.

Mezi základní oblasti jeho zájmu patří: geopolitická ekonomie, rozpory globalizace, metodologie sociálně-ekonomických výzkumů, ekonomicko-politický systém Ruska.

A.V. Buzgalin přednášel a vystupoval s referáty na univerzitách a vědeckých centrech ve více než 20 zemích.

A.V. Buzgalin je jednou z vůdčích osobností Ruského sociálního fóra, aktivní účastník světových sociálních fór.

Překlad zabezpečila Společnost pro evropský dialog z.s. (SPED); překladatelka: Marie Hrošová